

ЖИВА ДЕЛЬТА ДУНАЮ

Природа та ревайлдинг у регіоні

Брошура для вчителів 3-4 класів

Жива дельта Дунаю / Інформаційна брошура для вчителів 3-4 класів / К. О. Куракіна — 12 с.

У цих матеріалах, до яких входять брошура для вчителів і брошура для учнів і учениць 3-4 класу, йдеться про багатство природи Придунав'я та важливість її збереження. Пояснюється, як функціонує природа та чому всі види важливі. Розкривається поняття ревайлдингу — сучасного підходу до відновлення природи, який передбачає відновлення природних процесів та систем, повернення видів, які колись мешкали у регіоні, а також залучення місцевих громад та побудову економіки на основі природи. Цікаві теоретичні блоки та різнопланові практичні завдання залучають дітей до глибокого дослідження теми. Матеріал викладений в ігровій формі з урахуванням вікових особливостей цільової групи. Брошури доповнюють одна одну та можуть використовуватися вчителями 3-4 класів, а також керівниками гуртків молодих натуралістів для позакласних занять.

Текст: Катерина Куракіна (ГО «Rewilding Ukraine»)

Під редакцією: н.с. Т.І. Балацька (Дунайський біосферний заповідник НАН України)

Літературний редактор: Мирослава Косар

Дизайн та малюнки: Оксана Сотникова

Брошуру розроблено для проведення інформаційної кампанії «Жива дельта Дунаю» в Україні, Румунії та Республіці Молдова в межах міжнародного проекту «Відновлення водно-болотних угідь і степів регіону дельти Дунаю».

Проект реалізується міжнародною природоохоронною організацією Rewilding Europe, а також місцевими партнерами: в Україні основними є Rewilding Ukraine, Дунайський біосферний заповідник, у Румунії — Rewilding Romania, Біосферний заповідник дельти Дунаю, в Молдові — NUO Verde e Moldova. Проект фінансується програмою «Наземні та морські ландшафти під загрозою».

Більше інформації розміщено на сайті <https://rewilding-danube-delta.com/>

Вчителі можуть використовувати або відтворювати будь-яку частину цієї брошури для проведення позакласних занять.

ВСТУП

Доброго дня, шановний вчителю!

Ви тримаєте в руках брошуру для проведення позакласних занять з охорони природи для учнів молодшої школи. У ній наведено довідкову теоретичну інформацію, що доповнює брошуру для учнів та учениць, і допоможе вам провести три тематичні заняття.

Цей комплект матеріалів покликаний зацікавити та емоційно залучити учнів до охорони природи рідного Придунав'я. В ньому в ігровій формі розкриваються базові природоохоронні поняття, одне з яких ревайлдинг — сучасний підхід, який допомагає екологам відновити природу у всьому світі, зокрема й у нашому регіоні.

Завдання кожного модуля розраховане на один урок чи позакласне заняття. Для кожного модуля наведено мету та необхідні матеріали, які зазвичай складаються з базових канцелярських матеріалів чи інших легкодоступних речей. Перед проведенням заняття радимо ознайомитися із переліком потрібних матеріалів, а також з теоретичним наповненням заняття. Звісно, ви можете переформулювати чи доповнити їх на власний розсуд.

Заняття структуровані згідно з віковими особливостями учнів та гарно проілюстровані. У них діти знайдуть різні цікаві ігри та завдання — інтелектуальні, творчі та соціальні, — а ще руханки та інші типи завдань.

Ми сподіваємося, що дітям сподобаються матеріали «Жива дельта Дунаю», і ви долучатиметеся й до інших наших заходів та кампаній!

МОДУЛЬ 1:

ЯК ПРАЦЮЄ ПРИРОДА?

МЕТА ЗАНЯТТЯ

Пояснити дітям, що природа — це все, що оточує нас. Вона складається з багатьох елементів, які поєднуються одне з одним. Здорова природа дає нам багато послуг. Людина знищує природу, але може її відновити. У цьому їй допомагає ревайлдинг.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ

Робочий зошит, презентація до заняття, аркуші паперу.

Природа — це все, що нас оточує. Звісно, крім об'єктів, штучно створених людиною. Ліс, річка, гори, луки, тварини і рослини, і, навіть, ви і я, є частинами природи. Усі ці частини важливі і пов'язані одна з одною. Уявіть, що природа — це живе створіння, людина, як ви. Тільки коли в ній є всі частини і вони добре працюють, природа є здоровою і гарно себе почуває. Якщо ж пошкодити чи зруйнувати будь-які окремі частини, то природа не зможе правильно функціонувати. Наприклад, якщо висохне річка, то всохнуть і дерева на її березі. Якщо всохнуть дерева, у них не зможуть мешкати птахи. Коли у вас щось болить, як почуваетесь? Зіграймо в гру, аби зрозуміти, як почуваетесь природа, якщо у неї щось «болить».

1 ГРА-РУХАНКА (робочий зошит, стор. 4)

Здорова природа дає людині дуже багато корисних речей, без яких наше життя неможливе. Це чиста вода, яку ми п'ємо. Повітря, яким ми дихаємо. Різні матеріали, з яких ми робимо меблі, будинки, будь які речі, якими ми користуємося. Природа також дає нам їжу та ліки. Природа впливає на погоду. Природа переробляє та поглинає наше сміття. Завдяки природі світ є таким, яким ми його знає-

ГРА-РУХАНКА

Спробуймо зрозуміти, як складно природі, коли якісь її частини пошкоджені. Для цього ми маємо трохи порухатись. Станьте всі в одному кінці класу так, аби перед вами був вільний простір. По черзі спробуйте пройти в інший кінець класу звичайним чином. Легко, чи не так?

А тепер уявімо, що щось у організмі природи пошкодилося. Нехай це буде ліва нога (на мові природи, наприклад, це річка). Тож тепер спробуйте по черзі пройти в інший

кінець класу, не використовуючи ліву ногу. Вже важче? А якщо пошкодженій іншій елемент, скажімо, очі (у природі — це птахи). Повільно, щоб не зашкодити собі й іншим, спробуйте по черзі пройти в інший кінець класу зі заплученими очима. Ще складніше, чи не так? Ось і природі важко, якщо будь-яка її частина пошкоджена. Якщо є час та бажання, можна розділитися на команди, змагаючись, чия команда швидше фінішує.

мо. Ви сидите на дерев'яних стільцях, носите різний одяг, ви сьогодні снідали кашею, пили чисту воду та потрапили під дощ (чи, навпаки, нині ясний безхмарний день). До всього природа долучилася. Але тільки здорова природа, у якій всі частини добре працюють, може створювати світ, в якому нам приємно та зручно жити. Відшукайте у сітці головоломки, що дає нам природа.

2 ГРА-ГОЛОВОЛОМКА (робочий зошит, стор. 4)

На жаль, нині людина сильно порушила важливі частини природи. Тож природа вже не може добре виконувати свою роботу. У результаті все частіше до нас приходять посухи та зливи, які знищують наші врожаї. У річці стало мало риби, а в лісі та на луках важко побачити птахів та тварин. Вода в озерах стала брудною, як і повітря, яким ми дихаємо. І можна навести ще багато прикладів. Якщо ми не будемо зберігати природу, життя на Планеті ставатиме дедалі гіршим. Гарна новина — людина все ще може відновити пошкоджені частини природи. Для цього потрібно дати природним процесам можливість знову правильно працювати. Наприклад, якщо ми знову з'єднаємо озеро з річкою, вода в ньому знову стане чистою, до озера повернуться риба та птахи. Якщо ми повернемо у нашу природу великих тварин, як-от дикі коні, олені, водяні буйволи, то стане більше комах, птахів та маленьких тварин, для яких великі тварини створюють місця мешкання. Дізнаймося разом, як називається цей підхід до відновлення природи.

3 ГРА-РОЗГАДАЙКА (робочий зошит, стор. 5)

Природа буде тобі дуже вдячна, якщо ти оберегатимеш і не будеш кривдити тварин і рослини, прибиратимеш за собою сміття в природі, підгодовуватимеш пташок взимку, посадиш і будеш доглядати квіточки у своєму чи шкільному саду, на які зможуть прилітати бджоли та метелики. А що з цього робиш ти у своєму повсякденному житті? Також ти можеш допомогти, якщо будеш розповідати друзям та батькам про те, що дізнався нині.

Д	С	П	О	Г	О	Д	А
Е	П	К	Л	С	П	Т	
Р	О	Р	И	Б	А	К	К
Е	В	Т	В	Р	Л	Р	А
В	І	М	О	У	І	А	Н
И	Т	Ф	Д	Н	К	С	И
Н	Р	О	А	Х	И	А	Н
А	Я	Я	Г	О	Д	И	А

ГРА-ГОЛОВОЛОМКА

Аби дізнатися, що саме дає нам здорова природа, відшукай у сітці головоломки заховані слова. Кожна буква використовується лише один раз (слова не перетинаються). Слова не можуть ламатися. Не можна читати слова по діагоналі. Не всі букви мають бути використані.

**Ягоди, риба, ліки,
деревина, тканина,
погода, вода, краса,
повітря**

ГРА-РОЗГАДАЙКА

Щоб зрозуміти підказку природи, досліди та розгадай тваринний шифр. Так ти дізнаєшся, як називається новий спосіб, яким можна вилікувати природу і який стає все популярнішим у світі.

Значками тварин позначені букви — тваринний алфавіт, з їх допомогою зашифрована фраза.

**«РЕВАЙЛДИНГ
ПОВЕРТАЄ ЗДОРОВ'Я
ПРИРОДИ»**

МОДУЛЬ 2:

МЕТА ЗАНЯТТЯ

Розказати дітям про тварин та рослини, що трапляються в регіоні. Пробудити до поваги та зацікавити рослинним і тваринним світом. Пояснити, що кожне створіння в природі важливе. Донести думку, що можна знову повернути великих тварин до регіону.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ

Робочий зошит, презентація до заняття, відео про ревайлдинг, ватман, фломастери чи олівці, м'ячик, фішки та гральні кубики.

ТВАРИНИ І РОСЛИНИ ДЕЛЬТИ ДУНАЮ

Ви живете в унікальному регіоні, який також є домівкою для багатьох тварин і рослин. Лише уявіть, тут їх є понад п'ять тисяч видів! Деяких з них ви бачили у природі. Якщо ви вийдете на берег річки, озирнетеся навкруги, а ще краще, тихенько посидите, аби не привертати уваги, то зможете побачити багато цікавого. Багато різних дерев, кущів та трав ростуть на берегах річки й у степу. Над квітами кружляють різнобарвні метелики, бджоли та бабки. В очереті причаїлася чапля, а трохи подалік плаває качка з каченятами. У річці плещеться риба, можна помігити бульбашки та кола на воді, що вона залишає. Також на мілководді крізь воду видно зграйки дрібної риби, які стрімко плывуть геть, якщо ви їх потурбуєте. Порухаймося і дізнаймося, яких тварин та рослин регіону ви знаєте!

4 ГРА-РУХАНКА (робочий зошит, стор. 6)

Мабуть, ти помітив, що в нашій природі досить легко можна побачити комах, птахів та невеликих тварин, але майже ніколи не зустрінеш великих диких тварин — оленя, кабана, вовка та інших. На жаль, людина знищила чи витіснила цих тварин із місць, де вони колись мешкали. Аби вони повер-

ГРА-РУХАНКА

Зіграймо в гру «Земля. Повітря. Вода». Тобі знадобиться невеликий м'ячик чи щось схоже на нього. Нехай весь клас утворить велике коло. Оберіть одного ведучого, який стане в центрі кола. Він кидає м'ячик будь-кому з дітей, промовляючи одне слово на власний розсуд: земля, повітря чи вода. Той, хто ловить м'ячик, повинен назвати тварину чи рослину, що живе відповідно на землі, у пові-

трі чи у воді твого регіону. Якщо він не зміг правильно відповісти, тоді він стає ведучим і стає у центрі кола. Якщо відповідь була правильною, м'яч повертається до ведучого, який кидає його наступному гравцю у колі у довільному порядку, знову промовляючи «земля», «повітря» чи «вода».

Гра продовжується, поки не перелічите багато різних тварин та рослин та вам не стане важко знаходити правильні відповіді.

нулися, їм потрібно не заважати, не лякати їх, не полювати на них, а ще — зберегти та відновити їхні домівки. Іноді навіть цього недостатньо, якщо тварини повністю зникли з регіону. Тоді їх треба завозити з інших територій. Завдяки зусиллям із ревайлдингу до дельти Дунаю повертаються водяні буйволи, олені та лані, кулани та дикі коні, а також пугачі, бабаки та інші тварини. Аби познайомитися з ними, перегляньмо цікаве відео про дельту Дунаю та ревайлдинг.

5 ТВОРЧА ГРА (робочий зошит, стор. 7)

Кожна тварина та рослина в природі важливі. Вони не існують самі по собі, а пов'язані з іншими живими створіннями. Якщо їх не стане, порушиться рівновага в природі, тож і вона почне змінюватися. Розгляньмо, як одна жива істота впливає на інших в природі на прикладі бобра. Що відбувається в природі, коли бобер підточує дерево? Дерево падає і перегороджує частину річки. Це створює ставок, який приваблює комах та риб. Вони, зі свого боку, приваблюють птахів, які переносять насіння, з якого виростає ще більше дерев. Дереву допомагають пом'якшити наслідки сильних дощів, що може зупинити затоплення міст і сіл. Таких прикладів є безліч! Пограймося і разом дізнаймося, як буйволи впливають на інших тварин і рослини.

6 ГРА-БРОДИЛКА (робочий зошит, стор. 7)

Сьогодні ви дізналися багато цікавого про тварин та рослини нашого регіону. Тепер у природі дивіться уважно, щоб побачити їх на власні очі. Якщо буде змога, відвідайте з класом чи з батьками території, які зберігають та відновлюють природоохоронці, де ви зможете побачити великих тварин. Це заповідна зона дельти Дунаю, острів Єрмаків, Стенцівсько-Жебріянівське пасмо, Придунайські озера, Тарутинський степ.

ТВОРЧА ГРА

Об'єднайтеся у групи з 4–6 дітей. Обговоріть у групі, як саме ви хотіли б, аби виглядала природа вашого краю? Яких тварин ви хочете бачити в природі? Віддавайте перевагу тваринам, які справді могли б жити в регіоні. Жирафа чи гіпопотам нехай проживають на тих територіях, які є для них батьківщиною. Після обговорення візьміть великий аркуш паперу та разом намалюйте природу, яку ви щойно уявили. Продемонструйте малюнок усьому класу.

НАСТІЛЬНА ГРА

Для цієї гри тобі знадобляться гральний кубик та фішки, якими можуть бути будь-які невеликі речі, на кшталт гумки, гудзика чи підстругачки. Обери до своєї групи ще 3–5 однокласників чи однокласниць і починайте гру. По черзі кидайте кубик та переміщуйте свої фішки на стільки кроків уперед, скільки крапок випало на кубуку. Виконуйте умови, вказані на деяких ігрових полях. **Виграє той, хто першим дістанеться фінішу та знайде стадо буйволів.**

МОДУЛЬ 3:

МЕТА ЗАНЯТТЯ

Показати дітям, що дика природа може приносити користь місцевим громадам. Розповісти про різні види природного туризму, чому вони є цікавими для людей з інших регіонів та країн. Разом подумати над тим, які продукти, що дає природа регіону, можуть зацікавити туристів.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ

робочий зошит, презентація до заняття, папір, олівці та гумки.

ДИКА ПРИРОДА ПРИНОСИТЬ КОРИСТЬ

Усі ми розуміємо: аби жити в сучасному світі, потрібні гроші. Звісно, поки ви ще самі їх не заробляєте, але зіграймо в підприємців і подумаємо, як природа може приносити прибуток вашій родині та громаді. Ми вже говорили, що здорова природа дає людині багато різних речей. Деякі з них матеріальні, тобто їх можна потримати в руках чи скуштувати. Так, це можуть бути ягоди, квіти, деревина або й риба. Інші, як-от природні процеси, краса, позитивні емоції, ми не можемо загорнути в обгортку, але вони теж є важливими та цінними для людей. А за те, що має цінність, люди готові заплатити гроші. Звісно, якщо ви зможете знайти цих людей і гарно розказати їм про ваші товари. Це називається реклама. Тож поміркуймо: як з того, що дає нам дика природа, можна створити товари, які люди купуватимуть? Але спочатку потренуємось у навичках, які важливі для будь-якого підприємця чи підприємця.

7 ГРА-РОЗГАДАЙКА (робочий зошит, стор. 10)

Почнімо з простішого — матеріальних речей. Поміркуймо: що з того, що росте, живе чи трапляється у вашому регіоні в дикій природі, може зацікавити інших людей? Які у вас ідеї? Можна назвати багато речей, наприклад, дикі ягоди та фрукти, риба та раки, квіти і трави (їх можна використовувати для виробництва ліків та парфумів), очерет (з нього можна зробити дах чи паркан), пісок, глина та каміння на березі річки (їх використовують у будівництві). Також товарами можуть бути мед, який бджоли збирають на місцевих квітах, суниця та яблука, що ваші батьки вирощують у саду, бринза від овець та корів, що випасаються на луках. Також, можна продавати речі, зроблені на основі природи чи з природних

матеріалів: світлини чи картини природи, прикраси, одяг, сумки чи інше із зображенням рослин та тварин регіону тощо. Головний принцип вибору товарів, — щоб природа не страждала і залишалася дикою. Якщо ми беремо щось з природи, не можна забирати все. Тільки невелику частину, яку природа зможе відновити наступного року.

Як ми вже говорили, краса та емоції теж можуть бути товарами, які люди хочуть купити. Питання лише у тому, що саме продавати, якщо нема чого взяти в руки. Люди з інших регіонів та навіть країн залюбки відвідують ваш регіон, щоб побачити мальовничі ландшафти, численних птахів та тварин, що мешкають тут. Також їм буде цікаво скуштувати їжу, яку готують ваші матусі та бабусі, адже в кожній місцевості є свої смаколики, які ніде більше не можна спробувати. Це все називається туризмом. Порухаймося і спробуймо себе в туристичному бізнесі.

8 ГРА-РУХАНКА (робочий зошит, стор. 11)

Нині є дуже багато різних видів туризму. Види туризму залежать від того, що саме цікавить людей. Є туристи, яких цікавлять різні види птахів, яких не можна більше ніде побачити. Їх так і називають — спостерігачі за птахами, або англійською бьордвотчери. Інших цікавлять гарні світлини, які можна зробити в регіоні — це фототуризм. Хтось захоче покататися на каяку чи катамарані по річці, подолати пішки або на велосипеді великі відстані, роздивляючись все навкруги — це активний туризм. Туристичний бізнес дає багато можливостей заробітку місцевим громадам, адже туристам потрібно десь жити, щось їсти та на чомусь пересуватися. Їм потрібно показати найбільш гарні та цікаві місця. Зазвичай це роблять гідни чи екскурсоводи. Усе описане вище називається послугами, за які туристи готові заплатити.

Ви дізналися про різні види бізнесу на основі природи, а тепер спробуйте розробити власний продукт.

ГРА-РОЗГАДАЙКА

Тобі потрібно правильно розкласти на складі продукти, що надала природа, аби вони не зіпсувалися до тієї миті, як їх придбають покупці. Подивися на табличку, яку наведено нижче. У ній ти будеш малювати продукти у правильному порядку. Обчисли приклади в клітинках, подивися, якому продукту відповідає число-результат, та намалюй у цій клітинці відповідний продукт. Деякі клітинки залишилися порожніми. Намалюйте в них один із трьох продуктів — мед, яблуко чи рибу — так, аби у кожному рядку та кожному стовпчику продукти не повторювалися.

**Мед — 9, яблуко — 5,
риба — 12**

$$3 \times 3 = \quad 27 - 15 = \quad 25 : 5 =$$

$$21 - 12 =$$

$$9 + 3 - 7 = \quad 4 + 5 =$$

Правильна відповідь:

ГРА-РУХАНКА

Аби підготуватися до цієї ситуації, зіграймо у відому гру — «Крокодил». Для початку клас має розділитися на дві команди. За допомогою лічильки чи іншим чином визначте, яка команда буде загадувати слово, а яка — показувати його. Учні та учениці команди А тихо, аби не чули інші діти, радяться між собою і обирають одну відому тварину чи рослину регіону.

Команда В обирає «мовчуна» — хто саме у команді буде показувати слово. Хтось із команди А повідомляє «мовчуну» на вушко обране слово. Він чи вона мають показати свій команді це слово за допомогою рухів та жестів. Не можна нічого говорити або імітувати будь-які звуки. Якщо команда відгадала слово, вона отримує бал.

Після цього команда В загадує слово «мовчуну» з команди А, який показує його своїм товаришам. Якщо команда не відгадала слово, то вона не отримує бала. «Мовчуни» кожного разу обираються наново. І так далі.

Учитель стежить, аби правила не порушувалися і нараховує бали. Можна додатково давати команді бали, якщо вона може назвати слово англійською чи іншою іноземною мовою, яку вчить клас.

9 ЕКОНОМІЧНА ГРА (робочий зошит, стор. 11)

Ви бачите, як багато можливостей заробити надає природа регіону, але для цього вона неодмінно має бути дикою та здоровою, адже мало охочих платити гроші, щоб милуватися полями чи коровами. Дика багата природа є унікальною та цікавою для туристів, як і продукти чистого та здорового регіону. Збережіть природу свого регіону, підтримайте її відновлення за допомогою ревайлдингу. Природа красно відплатить вам!

ЕКОНОМІЧНА ГРА

Розділіться на декілька команд по 6–8 дітей в кожній. Завдання кожної команди — придумати свій бізнес. Обговоріть між собою в команді, які саме товари чи послуги пропонуватиме ваш бізнес. Можете використати ідеї, що вже озвучувалися на занятті. Можна придумати свої.

Але є дві умови:

- 1) бізнес повинен використовувати матеріали чи можливості, які надає дика природа;
- 2) природа не має страждати унаслідок ведення бізнесу.

Придумайте назву для своєї компанії.

Подумайте, кого зацікавить ваш товар, тобто хто може бути вашими покупцями. Подумайте, як ви будете його продавати: знайомим, в інтернеті, на місцевому ринку чи в магазині. Можливо ви маєте свій варіант.

Поміркуйте, як саме ви будете рекламувати його, тобто опишіть кілька якостей товару, що мають зацікавити покупців. Наприкінці гри кожна команда розповідає про свої ідеї всьому класу.

Усі свої ідеї можна зобразити на плакаті.

10

ЗНАЙДИ 10 ВІДМІННОСТЕЙ МІЖ КАРТИНКАМИ

